

Felsefe Kavramları Sözlüğü

”P ve R” Harfleri

1. Pandeizm: Evreni yaratan Tanrı'nın, yaratılış aşamasında kendi varlığını tamamen evrene dönüştürdüğünü ve doğayla özdeşleşerek aşkınlığını yitirdiğini savunan inanç.

2. Panenteizm (Kamusaltanrıcılık): Her şeyin Tanrı'nın içinde var olduğunu, ancak Tanrı'nın aynı zamanda maddi evreni aşan, ondan daha büyük ve bağımsız bir varlık olduğunu savunan görüş.

3. Panteizm (Tümtanrıcılık): Tanrı ile evrenin (doğanın) tamamen bir ve aynı şey olduğunu, kişisel, müdahaleci ve doğaüstü bir yaratıcının olmadığını savunan akım (Örn: Spinoza).

4. Paradigma: Thomas Kuhn felsefesinde; belirli bir tarihsel dönemde bilim insanlarının veya toplumun dünyayı algılamak ve bilim yapmak için kullandığı genel kabul görmüş kavramsal model ve varsayımlar bütünü.

5. Paradigma Kayması: Bilimde mevcut kuramın (paradigmanın) tıkanması sonucu yaşanan bunalımla birlikte, eski modelin aniden yıkılıp yerine yepyeni ve farklı bir bilimsel çerçevenin gelmesi sıçraması.

6. Paradoks (Çelişki/Yanıltmaca): İlk bakışta doğru gibi görünen öncüllerden yola çıkarak mantıksal kurallarla ilerlendiğinde, akla aykırı veya kendi içinde çelişen çözümsüz bir sonuca varılması (Örn: Yalancı Paradoksu).

7. Paralogizm (Yanıltı): Mantıkta, tartışmacının kötü niyetli olmadan, bilmeden veya farkında olmadan yaptığı çıkarım ve akıl yürütme hatası.

8. Pasifizm (Barışçılık): Savaşın, militarizmin ve her türlü fiziksel şiddetin ahlaken yanlış olduğunu, anlaşmazlıkların yalnızca barışçıl yollarla çözülmesi gerektiğini savunan felsefi ve politik duruş.

9. Paternalizm (Babacılık): Siyaset felsefesinde, devletin veya bir otoritenin, tıpkı bir babanın çocuğuna yaptığı gibi ”kendi iyilikleri için” diyerek bireylerin özgürlüklerini kısıtlaması ve onların yerine kararlar alması.

sıtlaması ve onların yerine kararlar alması.

10. Patriyarki (Ataerkillik): Toplumsal otoritenin, mülkiyetin, siyasi gücün ve aile reisliğinin sistematik olarak erkeklerin elinde bulunduğu, kadınların ikincilleştirildiği düzen.

11. Patristik Felsefe: Antik Çağ'ın sonlarından 8. yüzyıla kadar süren, Kilise Babaları (Augustinus vb.) tarafından Antik Yunan felsefesinin Hristiyan dogmalarını savunmak için kullanıldığı ilk dönem Hristiyan felsefesi.

12. Pay (Meteheksis/Katılım): Platon'un ontolojisinde, duyusal dünyadaki somut nesnelerin, aşkın İdealar dünyasındaki kusursuz asıllarından (formlarından) ”pay olarak” veya onlara katılarak varlık kazanması.

13. Pazar (Piyasa/Market): Ekonomi politikte yalnızca alım satım yeri değil; bireylerin, arz-talep ilişkilerinin ve emeğin soyut bir ”Görünmez El” (Adam Smith) ile kendi kendini düzenlediği varsayılan kapitalist ağ.

14. Peripatetikler (Meşşailer): Aristoteles'in Lykeion okulunda derslerini yürüyerek (gezinerek) anlattığı için öğrencilerine ve onu takip eden felsefe okuluna verilen ”Geziciler” anlamındaki isim.

15. Persona (Maske): Antik tiyatrodan oyuncuların taktığı maske; Jung psikolojisinde ise bireyin kendi asıl kimliğini saklayarak toplumun ondan beklediği rollere uyum sağlamak için takındığı sosyal maske.

16. Perspektivizm (Görüngecilik): Nietzsche'nin felsefesinde mutlak, nesnel ve ”Tanrı'nın gözünden” bir hakikatin olmadığını; her bilginin ancak belirli bir beden, kültürün veya gücün ”bakış açısından” yapılmış bir yorum olduğunu savunan öğreti.

17. Pesimizm (Kötümserlik): Evrenin rasyonel ve iyi bir plana dayanmadığını, yaşamın sürekli bir acı, eksiklik ve tatminsizlik durumu olduğunu savunan felsefi sistem (En önemli temsilcisi Schopenhauer'dır).

18. Phronesis (Pratik Bilgelik): Aristoteles etiğinde, sadece teorik bilgiye (episteme) sa-

hip olmak değil; günlük yaşamın karmaşık durumları karşısında neyin iyi ve doğru olduğunu eyleme dökerek seçebilme ahlaki zekâsı.

19. Physis (Doğa/Öz): Antik Yunan'da insan müdahalesi veya yasasıyla (Nomos) oluşturulmayan; kendi içsel yasalarına, devinimine ve yapısına göre kendiliğinden var olan doğal düzen.

20. Platonizm (Eflatunculuk): Gerçekliğin duysal ve maddi dünyada değil, ancak akılla kavranabilen ebedi, değişmez ve kusursuz formların (İdeaların) dünyasında yattığını savunan köklü idealist felsefe.

21. Plüralizm (Çokçuluk): Varlığın temelinde tek bir tözün (monizm) veya iki tözün (düalizm) değil; birbirinden bağımsız, farklı ve çok sayıda ilkenin, tözün veya kültürel değerlerin bulunduğunu savunan yaklaşım.

22. Pneuma (Ruh/Nefes): Stoacı felsefede tüm evreni baştan başa kaplayan, ona hayat, akıl ve düzen veren tanrısal ateş/nefes; madenin canlandırıcı ve rasyonel ilkesi.

23. Polis (Şehir Devleti): Antik Yunan'da sadece coğrafi bir yerleşim yeri değil; özgür yurttaşların ortak bir yasa, ahlak ve siyaset etrafında bir araya geldiği kendi kendine yeten en yüksek siyasi organizasyon.

24. Politeizm (Çoktanrıcılık): Din felsefesinde, evreni kontrol eden, genellikle doğa güçlerini veya insani tutkuları temsil eden birden fazla tanrının (panteon) varlığına inanma.

25. Politik Felsefe (Siyaset Felsefesi): Devlet, adalet, otorite, mülkiyet, haklar ve özgürlük gibi kavramların meşruiyetini, sınırlarını ve "İdeal yönetim nasıl olmalıdır?" sorusunu inceleyen felsefe dalı.

26. Popüler Kültür: Kitle iletişim araçları ve kapitalist piyasa tarafından kâr amacıyla üretilen; derinliği olmayan, hızlı tüketilen, geçici ve geniş halk yığınlarına hitap eden kültürel ürünler bütünü.

27. Post-hümanizm (İnsan-sonrası): İnsanı evrenin merkezine koyan ve onu doğadan/makinelerden üstün gören klasik hümanizmi reddederek; yapay zeka, sibernetik ve hayvan haklarıyla insanlık tanımını yeniden yapan güncel felsefi akım.

28. Postmodernizm: 20. yüzyılın sonlarında

ortaya çıkan; aydınlanmanın "mutlak akıl, evrensel hakikat ve ilerleme" gibi büyük anlatılarına (meta-anlatılarına) güveni reddeden, göreceliği, çoğulluğu ve parçalanmayı savunan düşünce biçimi.

29. Post-truth (Hakikat Ötesi): Nesnel gerçeklerin ve bilimsel verilerin, kamuoyunu şekillendirmede kişisel inançlardan, duygulardan ve algı yönetiminden daha az etkili olduğu modern dönemi tanımlayan kavram.

30. Post-yapısalcılık: Dilde ve toplumda sabit, evrensel yapıların (merkezlerin) olmadığını savunan; anlamın her zaman kaygan, çok anlamlı ve iktidar ilişkileriyle örülü olduğunu belirten çağdaş Fransız felsefesi (Derrida, Foucault).

31. Potansiyel (Kuvve/Gizil): Aristoteles'te bir varlığın fiili (aktüel) olarak henüz sahip olmadığı ancak kendi doğasında taşıdığı ileride gerçekleşebilecek ihtimal ve gelişme gücü (Örn: Tohumun ağaç olma potansiyeli).

32. Pozitif Bilim: Doğruluğu deney, gözlem, ölçüm ve matematiksel modellemelerle dış dünyada ispatlanabilen, metafizik spekülasyonları reddeden modern bilimler (Fizik, Kimya vb.).

33. Pozitif Haklar: Bireyin sadece dış baskılardan korunmasını (negatif hak) değil; devletin bireye eğitim, sağlık, barınma gibi insanca yaşaması için somut imkânlar sunmasını zorunlu kılan haklar.

34. Pozitif Hukuk: Evrensel ve değişmez "Doğal Hukuk"un aksine; belirli bir zamanda, belirli bir devlette insanlar veya meclisler tarafından yazılı olarak yapılmış ve fiilen yürürlükte olan yasalar bütünü.

35. Pozitif Özgürlük: Bireyin sadece dış engellerin yokluğuna sahip olması değil (negatif özgürlük); kendi hayatını kontrol edebilecek, potansiyelini gerçekleştirebilecek içsel güce, akla ve sosyal imkânlara sahip olması (Isaiah Berlin).

36. Pozitivizm (Olguculuk): Auguste Comte'un kurduğu; tek geçerli bilginin duysal deneyimlere, olgulara ve bilimsel yöntemeye dayandığını, felsefenin metafizikten ve teolojiden tamamen arınması gerektiğini savunan akım.

37. Pragmatizm (Faydacılık/Uygulamacı-

lık): Bir fikrin, teorinin veya inancın "doğruluğunun", dış dünyadaki mutlak bir gerçeğe uymasıyla değil; pratik hayatta işe yaraması, sorun çözmesi ve fayda sağlamasıyla ölçüldüğünü savunan felsefe.

38. Praksis (Kılgı/Eylem): Marx'ın felsefesinde, dünyayı sadece teorik olarak yorumlamak değil; onu devrimci bir bilinçle, toplumsal veya ahlaki eylemle pratik olarak dönüştürme faaliyeti.

39. Pratik (Uygulama): Felsefede teorinin, soyut kavramların ve aklın; gerçek hayatta, ahlakta, siyasette veya laboratuvarında somut eyleme ve deneye dönüştürülmüş hâli.

40. Pratik Akıl: Kant'ta doğayı ve nesnelere bilmeye yarayan (Teorik Akıl) yeti değil; eylemlerimizi, ne yapmamız gerektiğini ve evrensel ahlak yasasını belirleyen iradi/ahlaki akıl yetisi.

41. Pre-Sokratikler (Sokrates Öncesi Filozoflar): Felsefeyi mitolojiden koparıp evrenin ilk nedenini (Arkhe'yi) doğa ve akıl ile açıklamaya çalışan, Sokrates'ten önce yaşamış (Thales, Herakleitos, Parmenides gibi) ilk dönem filozofları.

42. Prensipten (İlke/Mebde): Bir felsefi düşünce sisteminin, bilimin veya ahlaki davranışın temelini oluşturan, doğruluğu veya gerekliliği tartışmasız başlangıç noktası.

43. Problem (Mesele/Sorun): Felsefede sıradan bir zorluk değil; var olan kavramsal ilişkiler, içinden çıkılmaz görünen aporiler ve düşünceyi yeni bir sentez kurmaya zorlayan derin açmazlar.

44. Proje (Varoluşçu Anlamda): Sartre ve Heidegger felsefesinde insanın statik bir nesne olmadığını, kendi özgür seçimleriyle sürekli geleceğe doğru atılarak kendi özünü var ettiği eylemsel tasarısı.

45. Proletarya (İşçi Sınıfı): Marksist felsefede, kapitalist sistemde üretim araçlarına sahip olmayan, hayatta kalmak için sadece kendi fiziksel veya zihinsel emeğini satmak zorunda olan ve sömürülen sınıf.

46. Psikanaliz: Sigmund Freud'un kurduğu; insanın bilinçli eylemlerinin altında bastırılmış cinsel/saldırgan dürtülerin, travmaların ve bilinçdışının ürünü olduğunu savunan felsefeyi derinden etkileyen kuram.

47. Psikolojizm: Mantık kurallarını, ahlaki yasaları ve matematiksel doğruları nesnel hakikatler olarak değil; sadece insan zihninin, biyolojisinin ve psikolojisinin ürettiği öznel yapılar olarak gören indirgemeci görüş.

48. Put (İdol/Bacon): Francis Bacon'ın bilgi felsefesinde, insan zihnini gerçeği kavramaktan alıkoyan; doğuştan gelen, toplumdan öğrenilen veya dilden kaynaklanan köklü önyargılar ve yanlış inançlar.

49. Pyrrhonculuk (Radikal Kuşkuculuk): Antik çağda Pyrrhon'un savunduğu; dış dünyanın gerçekliğinin asla bilinmeyeceği, her yargının eşdeğer zıddı olduğu için "yargıyı askıya alıp" (Epokhe) ruhsal dinginliğe ulaşmayı hedefleyen aşırı şüphecilik.

50. Radikal Demokrasi: Demokrasiyi sadece seçim sandığına indirgemeyen; farklılıkların, azınlıkların ve tüm yaşam tarzlarının kamusal alanda sürekli bir tartışma ve mücadeleye içinde hak arayabildiği derinleştirilmiş sistem.

51. Radikal Kötülük (Kant): Immanuel Kant felsefesinde insanın doğasında var olan, aklın evrensel ahlak yasasına (ödeve) bilerek ve bencil arzular uğruna boyun eğmeme şeklindeki temel yozlaşma eğilimi.

52. Radikal Şüphe (Descartes): Felsefeye sarsılmaz bir temel bulmak amacıyla, doğruluğundan en ufak bir şekilde bile şüphe edilebilen her şeyi (duyuları, matematiği) tamamen yanıltmış gibi varsayma zihinsel aracı.

53. Radikalizm (Köktencilik): Mevcut siyasi, ahlaki veya felsefi sistemi yüzeysel reformlarla düzeltmek yerine, onu kökünden yıkarak temelden yepyeni ve aşırı bir düzen kurmayı savunan siyasi duruş.

54. Rasyonel (Akılsal): Deneyime, duyulara veya duygulara değil; mantık kurallarına, tutarlılığa ve akıl yürütmeye uygun olan.

55. Rasyonel Psikoloji: Orta Çağ ve Yeni Çağ'da insan ruhunun doğasını, ölümsüzlüğünü ve zihin yapısını deney ve gözlemlerle değil, sadece mantıksal ve metafiziksel akıl yürütmelerle inceleyen alan.

56. Rasyonel Seçim Kuramı: Bireylerin her zaman kendi faydalarını (çıkarlarını) en üst düzeye çıkarmak için maliyet-fayda analizi yaparak mantıklı kararlar verdiklerini varsay-

yan ekonomi/siyaset modeli.

57. Rasyonalite (Akılcılık/Ussallık): Düşüncelerin, inançların ve eylemlerin kör inançtan veya tutkularından uzaklaşıp akla, nesnel kanıtlara ve mantıksal nedenselliğe dayanması durumu.

58. Rasyonalizasyon (Akılcılaştırma): Max Weber'in modernite eleştirisinde; toplumun, hukukun ve bürokrasinin dini/duygusal bağlardan koparak "en az çabayla en çok verim elde etme" (araçsal akıl) mantığına hapsolmesi.

59. Rasyonalizm (Akılcılık): İnsan zihninin doğuştan (apriori) bilgilere sahip olduğunu ve doğru, kesin, mutlak bilginin kaynağının duysal deneyim (ampirizm) değil, yalnızca "Akıl" olduğunu savunan köklü epistemolojik öğretisi.

60. Realite (Gerçeklik): İnsanın zihninden, inançlarından, hayallerinden ve kurgularından bağımsız olarak dış dünyada somut bir şekilde, olgusal olarak var olan durum.

61. Realizm (Epistemolojik Gerçekçilik): Dış dünyadaki nesnelere ve evrenin, onu algılayan bir özne (insan veya zihin) olmasa bile kendi başına ve nesnel olarak var olduğunu savunan bilgi kuramı.

62. Realizm (Kavramsal/Tümel Gerçekçilik): Platon'un İdealar kuramında olduğu gibi; "Güzellik", "Ağaçlık" gibi genel/tümel kavramların zihnimizin icadı olmadığını, dışarıda bağımsız ve gerçek varlıklar olduğunu savunan görüş.

63. Realpolitik: Devletlerin dış politikasını veya siyasi eylemlerini ahlaki, ideolojik veya felsefi idealler üzerine değil; doğrudan güç dengeleri, güvenlik ve somut çıkarlar (Makyavelist bir bakış) üzerine kurması.

64. Redüksiyon (İndirgeme): Fenomenolojide varlığın tesadüfi niteliklerini bir kenara bırakarak saf özüne ulaşma yöntemi; bilimde ise karmaşık bir sistemi parçalarına ayırarak basitleştirme.

65. Redüksiyonizm (İndirgemecilik): İnsan bilinci, toplum veya ahlak gibi çok katmanlı ve karmaşık fenomenlerin "sadece" kimya, biyoloji veya fizik yasaları gibi daha alt düzey bilimlerle eksiksiz açıklanabileceği iddiası.

66. Reenkarnasyon (Ruh Göçü): Hint felse-

fesinde (Samsara) beden ölümünden sonra ruhun yok olmadığına, tekâmül (gelişim) veya karma (bedel) gereği başka bir insan veya hayvan bedeninde yeniden doğduğuna dair inanç.

67. Referans (Gönderge): Dil felsefesinde, konuşmacının kullandığı bir sözcüğün, kavramın veya cümlenin işaret ettiği dış dünyadaki gerçek nesne veya olgu.

68. Refleks (Tepke): Canlı bir organizmanın dışarıdan gelen bir fiziksel uyarıcıya karşı, bilincin veya iradenin kontrolü olmadan gösterdiği ani, otomatik ve zorunlu biyolojik tepki.

69. Refleksiyon (Düşünümsellik/Özdüşünüm): İnsan bilincinin dış dünyadaki nesnelere düşünmenin ötesine geçerek, bir ayna gibi kendi üzerine dönmesi; kendi düşüncelerini, inançlarını ve zihinsel süreçlerini felsefi olarak sorgulama yetisi.

70. Reform (Islahat): Bir kurumu, devleti veya felsefi/dini sistemi kökünden yıkmadan (devrim yapmadan), içindeki aksaklıkları gidererek ve yenileyerek daha iyi çalışır hâle getirme süreci.

71. Regresyon (Gerileme): İlerlemeciliğin zıttı; tarihin, bilimin veya bireyin daha yüksek bir olgunluk aşamasından daha ilkel, karmaşık veya bozulmuş bir alt aşamaya doğru geriye gitmesi.

72. Reifikasyon (Şeyleşme): Marksizm ve Lukacs felsefesinde, insanların kendi yarattığı sosyal kurumları, devletleri veya eşyaları (metaları) kendilerinden bağımsız, insana hükmeden cansız, mistik putlar gibi algılamaya başlaması.

73. Relativizm (Görecelik): Bilginin, ahlakın veya estetiğin mutlak, evrensel ve herkes için geçerli doğruları olmadığını; tüm yargıların kişiye, kültüre, zamana veya algıya göre değiştiğini savunan felsefi sistem.

74. Replik (Kopya/Yankı): Baudrillard'ın simülasyon teorisinde aslı (orijinali) olmayan, ancak gerçeğin yerini alarak kendini tek gerçekmiş gibi sunan göstergeler veya üretimler.

75. Reprodüksiyon (Yeniden Üretim): Althusser'in Marksist teorisinde, devletin sadece ekonomik üretim yapmadığı; okullar, din ve medya (İdeolojik Aygıtlar) aracılığıyla kapitalist sistemi ve itaatkâr insan tipini her nesilde

”yeniden ürettiği” gerçeği.

76. Res Cogitans (Düşünen Töz): Rene Descartes’ın ontolojisinde, var olan iki temel tözden biri; uzayda yer kaplamayan, ağırlığı olmayan, salt bilinci ve aklı temsil eden ”Ruh” alanı.

77. Res Extensa (Yer Kaplayan Töz): Rene Descartes’ın ontolojisinde ikinci temel töz; düşünen ve bilinci olan değil, yalnızca uzayda belirli bir hacmi, eni ve boyu olan mekanik ”Madde/Beden” alanı.

78. Res Publica (Kamu/Cumhuriyet): Antik Roma siyaset felsefesinde, devletin özel bir kişinin (kralın) mülkü değil, ”halka ait” veya ”kamusal mal” olduğunu ifade eden, cumhuriyet idealinin köken kavramı.

79. Ressentiment (Hınc): Nietzsche’nin köle ahlakını açıklarken kullandığı terim; güçsüz ve sıradan insanların, güçlü ve soylu olanlara karşı duyduğu yaratıcı olmayan, içten içe kemiren, gizli nefret ve intikam arzusu.

80. Retorik (Belagat/Söz Söyleme Sanatı): Antik Yunan’da (Sofistlerde) hakikati aramak için değil, kalabalıkları duygusal olarak etkilemek, siyasi güç kazanmak ve dinleyiciyi argümanlarla ikna etmek için kullanılan konuşma sanatı.

81. Revizyonizm (Gözden Geçirmecilik): Klasik veya ortodoks bir felsefi sistemi (örneğin Marksizm’i) dönemin yeni koşullarına uyarlamak amacıyla onun temel kuramlarından bazılarını değiştirme ve yeniden yorumlama tutumu.

82. Rezistans (Direniş): Foucault felsefesinde iktidarın olduğu her yerde zorunlu olarak var olan; iktidarın bireyleri şekillendirmesine karşı geliştirilen mikro veya makro düzeydeki karşı çıkış ve güç oluşturma pratiği.

83. Risk Toplumu: Ulrich Beck’in sosyolojik/felsefi kavramı; modern dönemde nükleer krizler, iklim değişikliği ve finansal çöküşler gibi, insanın bizzat kendi yarattığı uygarlığın tüm dünyayı sürekli ve kontrol edilemez bir felaket riskine sokması.

84. Ritüel (Ayin/Tören): Din felsefesinde ve antropolojide, kutsalla bağ kurmak, toplumsal aidiyeti güçlendirmek veya bir inancı somutlaştırmak için kuralları belirlenmiş tek-

rarlanan sembolik eylemler bütünü.

85. Romantik İroni: Aydınlanmanın kuru akılcılığına karşı Alman Romantizminde gelişen; sanatçının kendi yarattığı kurgusal esere dışarıdan bakıp onunla alay ederek, sanatın gerçekliği aşan özgürleştirici gücünü göstermesi.

86. Romantizm: 18. ve 19. yüzyılda Aydınlanma’nın akli ve matematiği merkeze alan donukluğuna karşı; duyguyu, doğanın coşkusunu, bireyin iç dünyasını, hayal gücünü ve sezgiyi yücelten felsefe ve sanat akımı.

87. Rölatif (Göreceli/İzafi): Kendi başına var olmayan, bağımsız bir anlam taşımayan; ancak başka bir nesneye, duruma veya özneye kıyasla değer veya varlık kazanan.

88. Rölativist Ahlak (Ahlaki Görecelik): Etikte ”Cinayet kötüdür” gibi yargıların evrensel bir doğru olmadığını, ahlaki kuralların sadece o anki toplumun veya kültürün ortak uzlaşmasından doğduğunu savunan görüş.

89. Rölativist Epistemoloji: Nesnel ve herkes için geçerli tek bir doğrunun bilinemeyeceğini, ”Hakikat” dediğimiz şeyin aslında kişinin kendi diline, deneyimlerine ve kavramsal çerçevesine bağlı bir kurgu olduğunu iddia eden teori.

90. Rönesans Felsefesi: 15. ve 16. yüzyılda skolastik (kilise) felsefesinin yıkılıp, Antik Yunan metinlerinin yeniden keşfedilmesiyle aklın, bireyin, hümanizmin ve yeni bilimin doğuşunu müjdeleyen ”Yeniden Doğuş” dönemi.

91. Ruh (Pneuma/Tinsel Varlık): İnsan bedeninin içinde yaşadığı düşünülen; bedenden bağımsız, ölümsüz, aklın ve bilincin kaynağı olan, maddi uzayda yer kaplamayan metafizik cevher.

92. Ruh-Beden İkciliği (Düalizmi): İnsanın fiziksel süreçlere (beden) ve tamamen fiziksel olmayan zihinsel/tinsel süreçlere (ruh) sahip, birbirine indirgenemez iki farklı yapıdan oluştuğunu savunan klasik felsefi problem.

93. Ruh Göçü (Metempsikoz): Pisagorcuların ve Platon’un da etkilendiği; bedenin ölümünün ardından ruhun yok olmayarak arınana kadar sürekli yeni bedensel formlara girerek dünyaya dönmesi inancı.

94. Ruhaniyet (Tinsellik/Spiritüalite): Bireyin maddi dünyadan ve bedensel arzularından

sıyrılarak; hayatın daha yüksek ve kutsal bir anlamı olduğuna yönelik geliştirdiği derin içsel yönelim.

95. Ruhsal Dinginlik (Ataraksia): Helenistik dönemde (Stoacılık, Epikürcülük) filozofun asıl amacı olan; dış dünyadaki kötülüklerin, acıların ve aşırı arzuların insan ruhunda yarattığı sarsıntıdan tamamen kurtulup ulaşılan sarsılmaz huzur.

96. Ruhsal Monizm (Tinsel Bircilik): Düalizmi ve materyalizmi reddederek, evrenin temelindeki tek gerçekliğin maddi atomlar değil, sadece zihin, ruh veya fikirler olduğunu savunan ontolojik yaklaşım.

97. Rüya Argümanı (Descartes): Descartes'in şüpheciliğinde; "Şu an rüyada olmadığımı, tüm algıladıklarımın çok canlı bir rüyadan ibaret olmadığını nereden bilebilirim?" diyerek duyusal bilginin güvensizliğini gös-

terdiği ünlü düşünce deneyi.

98. Rüşeym (Tohum/Nüve): Aristotelesçi potansiyel kavramına benzer şekilde; ileride gelişip karmaşık bir felsefi sisteme veya büyük bir olaya dönüşecek olan fikrin ilk, ham ve çekirdek hâli.

99. Rıza (Consent/Kabul): Toplum sözleşmesi kuramcılarının göre devlet ve yasaların ahlaki/siyasi meşruiyetini sağlayan tek kaynak; bireylerin kendi özgür iradeleriyle bu sistemi kabul etmesi durumu.

100. Rıza Mühendisliği: Noam Chomsky'nin kitle iletişim felsefesinde, modern devletlerin ve medyanın sansür yerine propaganda, algı yönetimi ve korku üreterek; halkın kendi aleyhine olan politikalara bile "gönüllü rıza" göstermesini sağladığı manipülasyon mekanizması.